

Indrė VITKUVIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Kęstutis ŽEMAITIS

Vytauto Didžiojo universitetas

Lietuvių išėivių pastoracijos modelis Vakarų Europoje 1946–1949 metais

Straipsnyje yra pateikiama 1946–1949 metais lietuvių katalikų išėivių tarpe veikusio pastoracinio vienetu – Tautinės Delegatūros – struktūra, išskiriami pastoraciniai iššūkiai ir lietuvių tarpe vykdyta, pastoracinius iššūkius atliepanti sielovadinė veikla. Remiantis pastoracinio hermeneutinio modelio struktūra ir konteksto analize pateikiamas lietuvių išėivių pastoracijos modelis.

The article investigates and presents pastoral challenges and features of pastoral care of Lithuanian Delegate for Migration Affairs during 1946–1949 in Lithuanian emigrants' community. Taking into account pastoral challenges as a context, the model of pastoral care for Lithuanian emigrants is theoretically modeled based on the structure of pastoral hermeneutical communication model.

Ivadas

Kasmet didėjantis žmonių mobilumas reikalauja naujų pastoracijos priėjimo taškų ir būdų. Vienas iš šiandienos laiko ženklų – migrantų krizė – kelia naujus iššūkius sielovadininkams, kurie turi darbuotis daugiakultūrinėje terpėje. Europa su tokiu keliaujančių žmonių antplūdžiu pirmą kartą susidūrė po Antrojo pasaulinio karo, kai religinių ir žmogaus teisių pažeidimų paliesti asmenys bėgo už geležinės užkardos į Vakarų Europą. Viena iš gausiausiai migravusių tautų buvo lietuviai, kurie Vakarų Europoje nuo 1945 metų būrėsi į bendruomenes, kitaip vadinamas DP (angl. *Displaced Person*) stovyklomis. 1944–1945 metais iš Lietuvos pasitraukė apie 60 tūkstančių politinių pabėgėlių, iš kurių 85,56 proc. buvo

katalikai¹. Šv. Sostas savo rūpestį migrantais išreiškė įkuriant III Popiežiaus Misijos Tautinės Delegatūros (toliau – Tautinė Delegatūra), kurių esminis tikslas buvo organizuoti paskiros tautos migrantų pastoraciją. Tai unikalus Šv. Tėvo įkurtas pastoracinis vienetas, gyvavęs iki 1949 metų. Nors už Atlanto dėl didelio lietuvių migrantų skaičiaus tose šalyje lietuvių išseivių sielovada buvo organizuota nuo XIX amžiaus, Tautinės Delegatūros įkūrimą galima laikyti Vakarų Europos lietuvių išseivių pastoracijos ištakomis². Vakarų Europos lietuvių katalikų išseivių pastoracijos iširtumo trūkumas suteikia nepilną teologinio pobūdžio lietuvių pastoracijos bruožų ir modelių suvokimą ir apriboja galimybes tolimesniam pastoracijos plėtojimui ir tobulinimui dirbujantis daugiakultūrinėje aplinkoje.

Temos iširtumas. Popiežiaus III Misijos bei šios paskirtų tautinių delegatų vykdyta socialinė ir pastoracinė veikla yra trumpai pateikiama užsienio tyrėjų³. Lietuvių tautos Tautinės Delegatūros veikla moksliniu aspektu plačiai tyrinėta nėra. Aprašomuoju metodu Delegatūros veikla aprašyta to laikmečio periodikoje⁴, dr. V. Bartusevičiaus monografijoje apie DP istoriją Vokietijoje pateikiamas tautinių delegatų organizuotos veiklos aprašymas kaip *dipukų* bažnytinio-religinio gyvenimo dalis⁵. J. Blažytės straipsnyje institucinė lietuvių religinio gyvenimo santvarka ir Tautinės Delegatūros ypatybės aptariamasi istoriniu principu⁶. Pačio tautinio delegato – kun. Felikso Kapočiaus – archyvinis rinkinys šiuo metu yra saugomas Vokietijos lietuvių kultūros instituto archyve „Huttenfeld-Lampertheim“. Esamos publikacijos neveda į tolimesnį pastoracinės veiklos pobūdžio ir bruožų tyrimą bei Tautinės Delegatūros

¹ D. Dapkutė ir kt., *Lietuviai pasaulyje: tautinio identiteto išsaugojimas emigracijoje: kolektyvinė monografija* (Klaipėda, 2012), 63.

² Terminas *Vakarų Europa* šiame straipsnyje pateikiamas kaip geografinis ir politinis regionas, kuris po II-ojo Pasaulinio karo nepriklausė komunistiniam blokui. Vakarų Europos šalys: Airija, Jungtinė Karalystė, Vakarų Vokietija (iki 1989, dabar – Vokietija), Austrija, Šveicarija, Belgija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija ir Monakas.

³ Pavyzdžiui: P. Weindling, „‘For the Love of Christ’: Strategies of International Catholic Relief and the Allied Occupation of Germany: 1945–1948, *Journal of Contemporary History* 43(3) (2008), 477–492; C. Dols, B. Ziemann, „Progressive Participation and Transnational Activism in the Catholic Church after Vatican II: The Dutch and West German Examples“, *Journal of Contemporary History* 50 (3) (2015), 465–485, L. Sturzo, „The Vatican’s Position in Europe“, *Foreign Affairs* 2 (23) (1945), 211–221; J. Babich, J. Luxmoore, *The Vatican and the Red Flag: The Struggle for the Soul of Eastern Europe* (New York: Geoffrey Chapman, 1999) ir kitos.

⁴ V. Pavalkis, „Vatikano misija pokarinėje Vokietijoje“, *Aidai* 8 (1979); J. Gudonis, „Vatikano Tautinės delegatūros vadmuo“, *Aidai* 26 (1949); „Pasikalbėjimai su Vatikano misijos atstovu“, *Žiburiai* 11 (1945 12 15); „Šv. Tėvas džiaugiasi lietuvių delegato darbais“, *Naujasis gyvenimas* 16 (1946 10 15) ir kt.

⁵ V. Bartusevičius, *Lietuviai DP stovyklose Vokietijoje: 1945–1951* (Vilnius: Versus aureus, 2012).

⁶ J. Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose 1945–1950 m.“, *OIKOS: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 1 (5) (2008), 83–103.

išeivijoje kurtos pastoracinės struktūros aptarimą, tad šis faktas kreipia atlikti šiame straipsnyje atliekamą tyrimą

Hipotezė. Galima kelti hipotezę, jog būtent tautinio delegato pradėta kurti pastoracinė struktūra ir modelis tapo pamatu, kuriuo remiantis vėlesniais metais buvo organizuota lietuvių išėivių pastoracija Vakarų Europoje.

Problema. Šio tyrimo probleminis klausimas – koks buvo Tautinės Delegatūros vykdytas lietuvių išėivių pastoracijos modelis?

Tyrimo objektas – Tautinės Delegatūros 1946–1949 metais vykdyta pastoracinė veikla.

Tikslas. Suklasifikuojant Tautinės Delegatūros pastoracinius iššūkius ir veiklos bruožus teoriškai pagrįsti 1946–1949 metais Vakarų Vokietijoje vyravusį pastoracinį veiklos modelį.

Uždaviniai:

1. atskleisti lietuvių Tautinės Delegatūros istorinę apybraižą ir struktūrą;
2. išskirti lietuvių išėivių katalikų pastoracijos iššūkius ir sielovadinę veiklą 1946–1949 metais;
3. identifikuoti teorinį pastoracinį modelį remiantis Tautinės Delegatūros pastoracinės veiklos bruožais.

Šaltiniai. Šio tyrimo chronologinės ribos yra 1946–1949 metai. Tyrime remiamasi publikuotais moksliniais darbais apie to laikmečio lietuvių karo pabėgėlius Vokietijoje ir Austrijoje⁷. Temą papildė periodika: Šv. Sosto lietuvių delegatūros leidinys lietuviams „Auka“, to laikotarpio lietuvių pastoraciją aprašantys straipsniai kituose lietuvių periodiniuose leidiniuose⁸. Darbe tyrinėjami nepublikuoti šaltiniai – archyviniai dokumentai: Tėvo Alfonso Bernatonio archyvinis rinkinys, esantis Lietuvių katalikų sielovados archyve, esančiame Lietuvių kultūros instituto archyve „Huttenfeld-Lampertheime“ Vokietijoje (toliau – LKI. LKSA. Bernatonio archyv. rinkinys). Šiame tyrime naudoti dokumentai iš archyvinio rinkinio bylų: „Sielovados pastoracinės instrukcijos ir kiti raštai 1947“, „Lietuvių sielovados įvairūs raštai“, „Įvairūs raštai ir aplinkraščiai 7“, „Tautinė delegatūra“, „Sielovados raštai

⁷ Bartusevičius, *Lietuviai DP stovyklose*; J. Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 83–103; Dapkutė et al., *Tautinio identiteto išsaugojimas emigracijoje*; A. Vasiliauskaitė ir I. Vitkuvienė, „Esminės migrantų sielovados ypatybės ir jų įgyvendinimo būdai lietuvių išėivių katalikų sielovadoje 1945–1984 metais“, *SOTER* 59 (87) (2016), 47–63; *Indrė Vitkuvienė*, „Lietuvių išėivių katalikų vyskupo Pauliaus Antano Baltakio OFM pastoracinės veiklos modelis“ (magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2016).

⁸ Tokiais kaip: V. Pavalkis, „Vatikano misija pokarinėje Vokietijoje“, *Aidai* 8 (1979); J. Gudonis, „Vatikano Tautinės delegatūros vadmuo“, *Aidai* 26 (1949); „Pasikalbėjimai su Vatikano misijos atstovu“, *Žiburiai* 11 (1945 12 15); „Šv. Tėvas džiaugiasi lietuvių delegato darbais“, *Naujasis gyvenimas* 16 (1946 10 15).

kun. Misijonieriams“. Archyvinis rinkinys nėra sutvarkytas, bylų dokumentai suskirstyti pagal tematiškumą ir chronologiją, nėra atskirų dokumentų ir bylų numeracijos. Darbe yra remiamasi migracijos teologijoje pateikiamais principais, pvz., dr. J. Castillo Guerra migrantų pastoracijoje vienu iš esminių principų iškelto tarpkontekstualumu⁹. Šiuo atveju kontekstas – lietuvių tauta Vakarų Europoje 1946–1949 metais. Antroje tyrimo dalyje, remiantis minėtais Tautinės Delegatūros leidiniais ir archyvinio rinkinio dokumentais, išskiriami lietuvių išėvių bendruomenei kylantys pastoraciniai iššūkiai. Trečioje dalyje pagal pastoracinio hermeneutinio bendravimo modelio sandarą¹⁰ sudaromas išėvių pastoracijos modelis.

Metodai. Darbe naudojami šie teorinio tyrimo metodai: *aspektinės analizės* metodas (pasirinktas aspektas – Tautinės Delegatūros vykdyta veikla), *analizės metodas*, naudojamas susisteminti archyvinių ir publikuotų šaltinių teikiamus duomenis apie Tautinės Delegatūros pastoracinius bruožus ir elementus, remiantis *struktūrinės analizės* principu išskiriami laikotarpiui būdingi pastoraciniai iššūkiai. *Sisteminės analizės principu* modeliuojamas Vakarų Europos Lietuvių išėvių sielovados pastoracinis modelis nuo 1945 metų ir *apibendrinimas*.

Tautinės delegatūros ištakos ir struktūra

Baigiantis Antrajam Pasauliniam karui lietuviai DP stovyklose atsirado įvairiais keliais: vieni jų buvo išvežti darbams, kiti ištremti kaip politiniai kaliniai, treči – vokiečių paimti į kariuomenę, ketvirti – evakuoti, penkti 1941 m. į Vokietiją atvyko repatriacijos priedanga. Gausiausia – šešta – prasidėjus sovietizacijai į Vakarus pasitraukusiųjų grupė¹¹. Pastarieji 1944 m. vasarą, išgyvenę dviejų okupacijų priespaudą, patyrę totalitarinius režimus ir jiems atstovaujančių valstybių žiaurumą, teisės bei moralės dėsnių nepaisymą, netekę artimųjų išvežtų į tolimąjį Sibirą ar Vokietijos Reicho pramonės rajonus bei koncentracijos stovyklas, siaubo apimti, staiga, neplaningai ir nepasirengę pakilo ir

⁹ J. C. Guerra Castillo, *A Theology of Migration: toward an intercultural methodology: A Promised Land, A Perilous Journey: Theological Perspectives on Migration* (Notre Dame Press, 2008), 243–270.

¹⁰ Remiamasi Dr. A. Vasiliauskaitės plačiau pateiktu ir pritaikytu pastoraciniu hermeneutiniu bendravimo modeliu: A. Vasiliauskaitė, „Pastoracinio hermeneutinio-bendravimo modelio pritaikomumo galimybės Benediktinių bendruomenės (Kauno, Otwockó (Otwock) ir Alexanderdorf) (Alexanderdorf) tylos pastoracijos kontekste“ (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo Universitetas, 2014).

¹¹ Žr. Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 83.

bėgo į karo nualintą Vokietiją¹². Jie įsikūrė DP stovyklose, kur buvo globojami Jungtinių Tautų pagalbos ir atkūrimo administracijos (*United Nations Relief and Rehabilitation Administration*, toliau – UNRRA) ir tuo metu aktyviai veikusios tarptautinės pabėgėlių organizacijos (*International Refugee Organization*, toliau – IRO). Ši savo konstitucijoje pabėgėlių apibrėžia kaip asmenį,

kuris yra už ribų krašto, kurio pilietybę jis turi arba kuriame turėjo savo nuolatinę gyvenamąją vietą, ir kuris dėl įvykių, atsitikusių po Antrojo Pasaulinio karo pradžios, negali ar nenori naudotis globa vyriausybės to krašto, kurio pilietybę jis turi ar turėjo¹³.

Šventasis Sostas šiuo klausimu neliko nuošalėje. Popiežius Pijus XII 1944 metų balandžio 18 d. įsteigė Popiežiškąją pagalbos pabėgėliams komisiją (*Pontificia Commissione di Assistenza ai Profughi*, toliau – PPPK), kitaip dar vadinamą „Popiežiaus misija“. Pirmųjų dviejų Popiežiaus misijų užduotis buvo sukaupti informaciją apie katalikų pabėgėlių padėtį Vokietijoje. Trečiosios – a) parodyti katalikams, kad Šv. Sostas jų nėra užmiršęs; b) papildyti jau turimą informaciją apie jų padėtį; c) studijuoti bet kokios šalpos galimybes; d) suorganizuoti pastoraciją tremtinių tarpe, kad jie turėtų savo tautinius kapelionus, veikiančius Vatikano misijos paskirto tautinio delegato priežiūroje¹⁴. III Popiežiaus Misijai vadovavo arkivysk. Carlo Chiarlo, kartu su juo vyko įvairių tautybių kunigai, lietuvių atstovu buvo kun. Viktoras Pavalkis. Kunigų užduotis šioje misijoje buvo „paruošti atitinkamą pranešimą: vardai visų stovyklų, į kurias buvo atsilankę; bendras skaičius ten esamų tremtinių ir jo tautiečių; jų ekonomine ir dvasinė padėtis; jo tautybės ten esamų kunigų pavardės ir jų trumpa charakteristika bei svarbiausia – išrinkti tautinį delegatą“¹⁵. Kun. Viktoras Pavalkis, bendradarbiaudamas su tuo metu Vokietijoje buvusiu arkivysk. Skvireckų kandidatu, pasiūlė kan. Feliksą Kapočių, kuris savo įgaliojimus gavo Apaštalo Sosto III Misijos Vokietijoje Pirmininko arkivyskupo Carlo Chiarlo 1946 m. sausio mėn. 18 d. raštu nr. 213¹⁶. Šv. Sostas tautiniams delegatams

pavedė visų jų tautiečių *clericorum et fidelium* religinį ir moralinį aprūpinimą *adsistentiam religiosam et moralem* bei suteikė vyskupiškąs pareigas: galėjo teikti sutvirtinimo sakramentą, klausyti iš-

¹² Žr. Bartusevičius, *Lietuviai DP stovyklose Vokietijoje*, 17.

¹³ *Tarptautinės tremtinių organizacijos konstitucija* (1947). Priedas, I dalis, 2. 9.

¹⁴ Bartusevičius, *Lietuviai DP stovyklose Vokietijoje*, 341.

¹⁵ Pavalkis, Vatikano misija pokarinėje Vokietijoje, 346.

¹⁶ Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 85.

pažinčių visoje Vokietijoje ir Austrijoje, dispensuoti savo tautiečius nuo kliudomųjų ir ardomųjų moterystės kliūčių, teikti popiežiškąjį palaiminimą, lankydami stovyklas duoti atleidų, atleisti nuo privatinių įžadų. Tuo būdu tautiniai delegatai buvo pastatyti ordinarais savai tremtinių tautybei¹⁷.

Kan. Feliksas Kapočius 1946–1948 m. buvo III Popiežiaus Misijos lietuvių tautiniu delegatu¹⁸, kuris pradėjo kurti pastoracinę struktūrą išeivijoje, visų pirma – kurdamas Tautinės Delegatūros kaip institucijos pamatus. Pirmasis jo kaip delegato bendraraštis (1946 m. gegužės 1 d.) nurodė delegato kompetenciją ir darbo tvarką¹⁹. Jame pabrėžiama Tautinės Delegatūros tiesioginė priklausomybė III Popiežiaus Misijos vadovybei, apibrėžta visų Vakarų Vokietijos ir Austrijos lietuvių katalikų sielovados aprėptis tiek teritoriniu, tiek asmenų atžvilgiu. Šiame bendraraštyje yra paskelbiama apie įstaigos – Tautinės Delegatūros – steigimą bei jos uždavinių įgyvendinimą tarpininkaujant tautiniams dekanams bei kolonijų klebonams. Būti Tautinės Delegatūros bendradarbiais pasikvietė „kun. Joną Avižą – kanclerio pareigoms, kun. Dr. Joną Gutauską – religinio auklėjimo reikalams, kun. Stasį Ylą – pastoracijos ir religinės spaudos reikalams, kun. Antaną Šidlauską – teisės patarėjo reikalams, kun. Juozą Vaišnorą – katalikiškos akcijos reikalams, kun. Simoną Morkūną – ekonomikos reikalams. Visi šie asmenys gyveno vienuose namuose, kur buvo įrengta koplyčia, gyvenamos patalpos, kambariai raštinės darbui. Namų priežiūra rūpinosi sesės kotrynietės.²⁰“ Tautinių dekanų uždaviniai buvo šie: organizuoti sielovadą ir bendradarbiavimą su kolonijų klebonais jiems paskirtoje teritorijoje, rengti kas mėnesinius pranešimus tautiniam delegatui apie paskirtos bendruomenės tremtinių padėtį, taip pat – „šaukti savo srities kunigų pasitarimus religiniais ir doroviniais tikinčiųjų reikalais²¹“. 1946 m. Bendraraštyje nr. 1 Tautinius dekanus kan. F. Kapočius paskirstė pagal šias teritorijas: Austrijos, amerikiečių okupuotos Vokietijos dalies, anglų okupuotos Vokietijos dalies, prancūzų

¹⁷ J. Gudonis, „Vatikano Tautinės delegatūros vadimuo“, *Aidai* 26 (1949), 237.

¹⁸ 1949 popiežiui keičiant juridinę delegatų padėtį 1949–1950 m. kan. F. Kapočius buvo paskirtas lietuvių tremtinių sielovados kapelionu Vokietijoje ir Austrijoje ir įkūrė Lietuvių Sielovadą. Žr. Feliksas Kapočius, *Lietuvių enciklopedija*. X tomas (Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1957), 482.

¹⁹ Žr. Sielovados pastoracinės instrukcijos ir kiti raštai 1947, Bernatonio archyv. rinkinys, LKI. LKSA, lapas: Bendraraštis nr. 1.

²⁰ Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 86.

²¹ Ten pat.

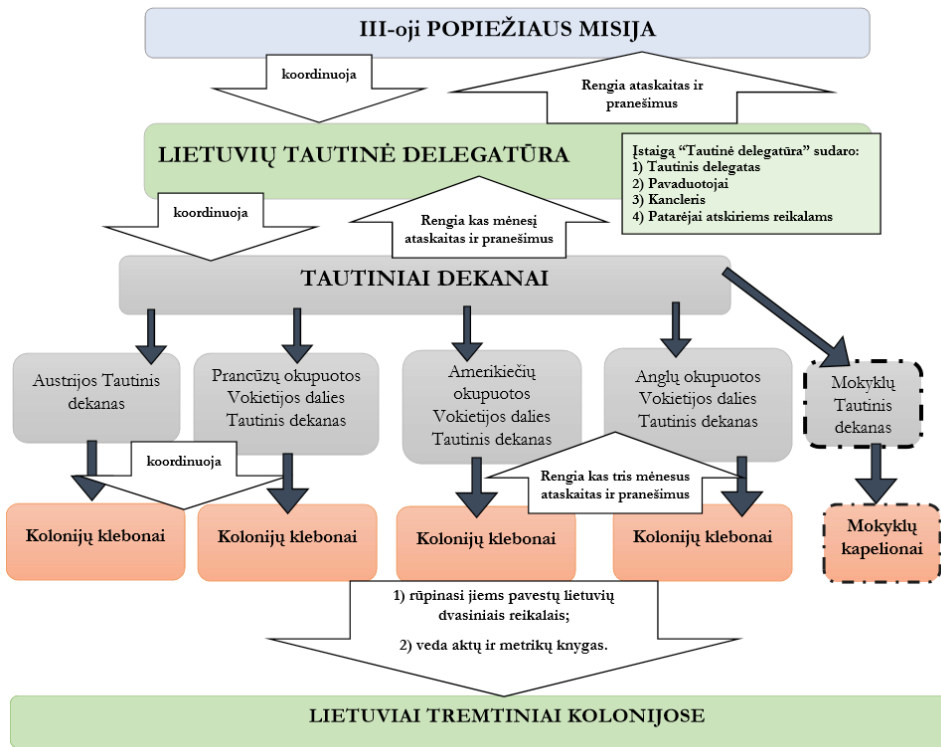
okupuotos Vokietijos dalies²². Tačiau šis tautinių dekanijų skirstymas kito ir 1949 metųperiodikoje yra įrašyti šių sričių tautiniai dekanai: Švėzviso-Holštėino, Žemutinės Saksonjos, Vestfalijos, Grobheseno, Viurtembergo, Aukštutinio Pfalco ir Žemutinės Bavarijos, Mainfrankeno, Oberbajeno ir Prancūzų zonos²³. Delegatas nurodo teorinę galimybę atsirasti tautiniam dekanui mokyklose, jei būtų poreikis koordinuoti gausesnę kapelionų būrį lietuvių mokyklose tremtyje. Lietuviai išėiviai gyveno DP stovyklose arba aplink jas, todėl tautiniam delegatui priimtinausias būdas patenkinti išėivių dvasinius poreikius buvo parapijinis. Parapijoms buvo paskirti klebonai ir jų pagalbininkai. Kolonijų klebonai turėjo tris esminius jiems patikėtus uždavinius: „1) rūpintis jiems pavestų lietuvių tremtinių reikalais; 2) kas 3 mėnesius teikti pranešimą apie religinę patikėtos kolonijos būklę savo tautiniam dekanui; 3) vesti aktų ir metrikų knygas.“²⁴ Parapijose, kuriose buvo tokia galimybė, leista kurti lietuviškas koplyčias, steigti bažnytinius komitetus. Iki 1948 metų Vokietijoje buvo 191, Austrijoje – 7 lietuviškos parapijos, o savo koplyčias turėjo 65 proc. stovyklų²⁵. Akivaizdu, jog Tautinės Delegatūros struktūra (žr. 1 pav.) paaiškina po Tridento susirinkimo įsivyravusį požiūrį, kad pastoracinės veiklos subjektai yra kunigai, tad galima prielaida, jog 1946 metais kan. F. Kapočiaus įsteigta Tautinė Delegatūra pradėjo savo veiklą grindė sielovadiniu modeliu *ganytojas-kaimenė*.

²² Galima daryti prielaidą, jog tokį suskirstymą kan. F. Kapočius pasirinko, nes „1945 m. gegužės–birželio mėn. Vokietijoje ir Austrijoje gyvenantys svetimšaliai buvo telkiami į DP stovyklas, kurios buvo suskirstytos į keturias okupacines zonas.“ Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 83.

²³ „Religinis lietuvių gyvenimas Vokietijoje ir Austrijoje“, *Auka* 4 (1949), 147.

²⁴ Sielovados pastoracinės instrukcijos, Bendraraštis nr. 1.

²⁵ Kitos naudojosi vokiečių katalikų bažnyčiomis, beveik kiekviena turėjo ir savo bažnytinį chorą. Plačiau žr. Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 86.

1 pav. Lietuvių Tautinės Delegatūros struktūra

Pastoraciniai iššūkiai ir Tautinės Delegatūros sielovadinė veikla

Migrantų pastoracijoje esminiu požiūrio tašku yra konteksto analizė. Kontekstas yra pastoracinės veiklos kriterijus migrantų tarpe, nes visi migrantai yra sąlygojami skirtingų patirčių, tradicijų, identiteto formavimosi, buvimo „tarp“ vietos (*topoi* – aut. p.) priklausomumo ir nepriklausomumo²⁶. Migrantų pastoracijos tyrimas veda į sąlygų ir aplinkybių analizę, nes jų suvokimas ir palyginimas paaiškina pastoracinėje veikloje atsiradusius skirtumus, kurie yra atsišaukimu į kilusius pastoracinius iššūkius.

Didelė migrantų aprėptis. Kan. Feliksui Kapočiui pradėjus eiti tautinio delegato pareigas nepakako vien kun. Viktoro Pavalkio surinktų duomenų apie lietuvių kolonijas ir jų padėtį III Vatikano Misijos informacijos rinkimo metu.

²⁶ Daugiau žr. Castillo, *A Theology of Migration*, 259.

Vienu iš pirmųjų jo kaip tautinio delegato darbu galima laikyti 1946 metais gegužės 29 d. išsiustą laišką, skirtą „visiems Vokietijoj ir Austrijoj esantiems lietuvių stovyklų ir kolonijų klebonams“, kurio tikslas buvo išsiaiškinti „tremtyje esančių lietuvių katalikų religinę ir dorovinę būklę“²⁷. Šiame laiške yra pateikiami klausimai klebonams ar stovyklų kapelionams apie bendrą parapijos būklę, bendrą pastoraciją, lietuvių šeimų dorovinę būklę, Bažnyčios priešus, lietuviškas pamaldas, jaunimo auklėjimą, veikiančias organizacijas, katalikišką spaudą ir katalikišką labdarą. Šios apklausos duomenys vėliau paskelbti biuletenyje kunigams „Auka“ atskleidžia, jog visoje Vakarų Vokietijoj ir Austrijoje lietuvių katalikų gyveno 46 500, iš jų praktikuojančių vidutiniškai buvo 77–80 proc., kunigų skaičius tremtyje – 209²⁸. Religijos svarbą parodo ir faktas, jog DP stovyklose (senose daržinėse, barakuose, buvusiose susirinkimų salėse, mokyklose) sparčiai kūrėsi bažnyčios²⁹. DP stovyklų gyventojai buvo ne tik skirtingo amžiaus, tačiau ir skirtingų socialinių ir politinių sluoksnių. Pastoracinis iššūkis reikalavo aiškios sielovados struktūros, aprėpti gausią lietuvių išeivių bendruomenę.

Su **kunigais-karo pabėgėliais** susijusi problematika išeivijoje yra itin skaudi. Kartu su karo pabėgėliais iš Lietuvos pasitraukė ir didelė dalis lietuvių kunigų. Dr. Vaišnora rašo, jog

klausimas kodėl apleidai savo kraštą, kunigui stoja prieš akis kaip jo tremties problema. Pasisakyti, jog bėgau gelbėdamas savo gyvybę yra maža. Kunigas nėra sau žmogus. Jo gyvenimas yra ne jo, o Bažnyčios, tikinčiųjų. Jis yra *pastor*, o *bonus pastor* guldo galvą už savo avis. Didelė dalis ganomųjų liko anapus (...) vienintelis tad kunigo pateisinimas – tikinčiųjų lietuvių globa tremtyje.³⁰

Jau kun. V. Pavalkio Vatikano III-ajai Misijai surinktoje informacijoje apie lietuvių katalikų padėtį Vakarų Vokietijoje matyti, jog dauguma kunigų, nelaukdami oficialių nurodymų, iškart pradėjo savo sielovadinį darbą netoliese buvusių lietuvių tarpe. Išsamiai apžvelgti kunigų skaičių ir jo kaitą trukdo duomenų trūkumas, tačiau yra žinoma, jog 1946 m. Vakarų Europoje buvo 227 kunigai, 1947 m. – 209, 1948 m. – 154³¹. Kan. F. Kapočiaus atlikta Lietuvių

²⁷ Žr. Sielovados pastoracinės instrukcijos, Žinių lapas nr. 1.

²⁸ Žr. „Religinis moralinis gyvenimas tremtyje“, *Auka* 1 (1947), 3–4.

²⁹ Žr. M. Wyman, *DP: Europe's Displaced Persons, 1945–1991* (London and Toronto, 1998), 110.

³⁰ J. Vaišnora, „Tremties prasmė“, *Auka* 3 (1948), 13.

³¹ Žr. Blazytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 97.

Katalikų religinio gyvenimo apklausa parodė, kad kunigai išeivijoje tęsė emigraciją ir individualiai nusprendė rūpintis lietuvių tikinčiųjų globa eidami paskui juos³². Vakarų Vokietija tapo laikina stotele, vartais į Jungtines Amerikos Valstijas, Kanadą ar Australiją ne tik pasauliečiams, bet ir dvasininkams. Atsižvelgdamas į susidariusią situaciją 1947 m. sausio mėnesį tautinis delegatas išsiuntė bendraraštį, kuris „liečia Vokietijos ir Austrijos lietuvių kunigų išvykimą užsienin³³“. Šiame dokumente nurodoma, jog nei vienas lietuvis kunigas, nesvarbu, ar jis tiesiogiai dirba, ar nedirba pastoracinio darbo lietuvių kolonijoje, negali išvykti be delegato leidimo. Išimtis taikoma dviem atvejais – studijų užsienyje ir turint vietos Ordinaro oficialų raštišką kvietimą, kuriame nurodoma vieta, į kurią pageidaujama vykti, kvietimą. Savo laišką kanauninkas pabaigė pastoraciniu padrašinimu: „mūsų tautiečių sielų gerovė, kunigiška drausmė ir bendras lietuvių tremtinių likimas reikalauja, kad kunigai liktų prie tremtinių masės³⁴“. Kunigo vaidmuo tremtyje išliko labai svarbus. Esminė sąlyga – liudyti Kristų ir tikėjimą savo pavyzdžiu. Kristaus žodžiai „nebūkite bailiai susirūpinę kuo valgysite ir ką gersite“, anot J. Vaišnoros, kelia uždavinį kunigui tremtyjebūti bailiu.³⁵ Atsižvelgiant į kunigų padėtį, sunkumus ir jų vykdytą pastoracinę veiklą kolonijose esminiais kunigo vaidmens tremtyje komponentais laikomi: kunigo asmenybės dvasinis stiprinimas, Kristaus dvasios atskleidimas sunkiose tremties sąlygose, gyvo santykio su Dievu liudijimas gyvenime, pamokslo kaip žodinės gyvenimo formos pateikimas, tautos tragedijos įprasminimas, tautos moralės palaikymas. Kunigo vaidmuo išeivijoje įgyvendinamas sudarius tam palankias sąlygas. 1949 metų duomenimis visos lietuvių kopyčios buvo aprūpintos altoriais, kryželiais, šventais paveikslais, liturginiais drabužiais, indais, knygomis, kai kur net vargonais³⁶, tačiau kunigų gyvenimo sąlygos ne visur buvo vienodos. Anglų zonoje kunigams už darbą buvo mokamas atlyginimas, jie turėjo atskirus kambarius, buvo leidžiama įsigyti automobilį, padedama apsirūpinti benzinu, tuo tarpu amerikiečių zonoje ne visi kunigai gaudavo atlyginimus, nes UNRRA pareigūnų dalis buvo traktuoti kaip nedirbantys, to tarpu prancūzų zonoje padėtis materialine prasme buvo blogiausia – kunigams atlyginimai nebuvo mokami³⁷. Kaip atsakas į šiuos

³² Skaičius sumažėjo nuo 223 iki 209 kunigų. Žr.: „Religinis moralinis gyvenimas tremtyje“, *Auka* 1 (1947), 4.

³³ Sielovados pastoracinės instrukcijos, Bendraraštis nr. 10.

³⁴ Ten pat.

³⁵ Vaišnora, „Tremties prasmė“, 13.

³⁶ Žr. „Religinis lietuvių gyvenimas Vokietijoje ir Austrijoje“, 150.

³⁷ Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 97.

kunigams kylančius sunkumus 1945 metais išėivijoje buvo pradėta organizuoti Lietuvių Katalikų Kunigų Sąjunga. Lietuvių kunigų santykiai su vietos bažnytine bendruomene buvo pozityvūs, tai liudija ir vėlesnė lietuvių išėivių sielovados pertvarka 1949 metais³⁸ bei Šv. Sosto palankumas tautinio delegato veiklai.

Nuolatinės tikinčiųjų pastoracijos iššūkiai. Lietuvių religinis dorovinis gyvenimas buvo apibrėžiamas atsižvelgiant į: a) šv. Mišių lankymą; b) Velykinės išpažinties ir komunijos priėmimą; c) Komunijos priėmimo dažnumą; d) išpažinties atlikimo dažnumą³⁹. Apklausos duomenys atskleidžia, jog 77–80 proc. lietuvių atliko religines pareigas. Siekiant kelti religinio lietuvių gyvenimo lygį, Tautinė Delegatūra organizavo misijas ir rekolekcijas stovyklose. Misijų metu buvo stengiamasi sutuokti kuo daugiau krikščioniškų porų, aplankyti žmones ir aiškinti religines tiesas, organizuoti vakarines konferencijas⁴⁰. 1947 metų leidinyje „Auka“ teigiama, jog „misijų ir rekolekcijų organizavimas davė teigiamų rezultatų: padažnėjo išpažintis ir Komunija, labiau susitvarkė šeimų gyvenimas, kilo didesnis susidomėjimas religiniu gyvenimu apskritai“⁴¹. Tautinių dekanų suvažiavimo diskusijoje apie rekolekcijų organizavimą kolonijose buvo iškelta visuotinė problema, esą rekolekcijos apsiriboja tik svečio pamokslu, todėl buvo priimti tokie sprendimai: a) taip pat organizuoti susitaikymo pamaldas teikiant galimybę atlikti išpažintį; b) organizuoti atskiras uždaras rekolekcijas jaunimui ir inteligentams⁴². Misijos ir rekolekcijos buvo pagalba, kurią Tautinė Delegatūra organizavo kolonijoms, tačiau vienas iš esminių migrantų sielovados kriterijų – nuolatinė tikinčiųjų pastoracija, kuri pasireiškia kunigo ar kapeliono pastoraciniu darbu jam paskirtoje migrantų bendruomenėje⁴³. Šis kriterijus Vakarų Europos lietuvių išėivių sielovadoje 1946–1949 metais buvo įgyvendinamas suteikiant DP stovyklų kapelionams ne tik galimybę organizuoti parapijinę sielovadą, tačiau suteikiant ir kanonines klebono pareigas. Viena iš šių pareigų – sakramentų teikimas. Esminiu sunkumu šiame asistavime tapo sakramentinių santuokų sudarymo aplinkybės. Viena iš blogybių išėivių gyvenime

³⁸ 1949 metais sausio 1 d. Šv. Sosto valia ir Vokietijos Muench įsakymu, Tautinė Delegatūra nustojo veikti. Lietuvių pastoracijos reikalai nenukentėjo, išliko organizuoti pagal Tautinės Delegatūros struktūrą. Pasikeitė tiesioginis delegato priklausymas nebe Vatikanui, o Vokiečių Vyskupų Konferencijai, bei delegatas gavo naują titulą – Vyriausias Lietuvių Tremtinių Sielovados tvarkytojas (Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 99).

³⁹ Autoriai išskiria remiantis straipsnio pateikiamais duomenimis: „Religinis ir dorinis lietuvių gyvenimas“, 151.

⁴⁰ Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 98.

⁴¹ Kronika, *Auka* 1 (1947), 64.

⁴² Žr. *Ibid.*, 63–65.

⁴³ Žr. Vasiliauskaitė ir Vitkuvienė, „Esminės migrantų sielovados ypatybės“, 53.

buvo šeimyninio gyvenimo netvarka. „Toks porų gyvenimas buvo aiškintas santuokų suirimu dėl karo, kai vyrai nuo žmonių buvo atskirti, bendrų butų abiem lytims stovyklose paskyrimu ir dėl skaudžių išgyvenimų ir nusivylimų pakrikusia morale.“⁴⁴ 1946 m. gegužės mėn. bendraraštyje nr. 2 kan. F. Kapočius primena apie esmines santuokos sudarymo sąlygas: būtų be kliūčių, neišardomumo principą, sužadėtinių mokymą apie santuokos šventumą⁴⁵. Atkuriant buvusių santuokų arba laisvo statuso metrikų nuorašus reikalaujama dviejų patikimų liudininkų, taip pat kolonijų klebonai gali tuokti jei bent vienas yra lietuvis⁴⁶. Tačiau pabėgėlių tarpe vis tiek išliko atvejų, kai buvo nuslepamos buvusios sakramentinės santuokos savo šalyje, todėl 1947 m. kovo 13 d. Šv. Sostas atšaukė leidimą tautiniams delegatams ir kolonijų klebonams asistuoti savo tautiečių santuokos sudarymo atvejais ir pavedė tai tvarkyti ordinarine tvarka kreipiantis į vietos vokiečių bažnytinę vyresnybę⁴⁷.

Dar prieš tai, 1946 metais, kunigų studijų dieną Hanau, kur kunigai buvo sukviesti aptarti naujas sąlygas pastoracijai, metu viena dieną buvo skirta šeimų sielovados problemai nagrinėti⁴⁸. 1948 metais sausio 14 d. įvyko antroji tautinių dekanų konferencija, kur Stasys Yla išreiškė pastoracinį rūpestį teigdamas, kad

naujos tremties sąlygos pareikalavo naujų pastoracijos metodų ir naujų jų praktikai pritaikymo. Visa tai tenka sukurti, nes tremties sąlygos yra kitokios, nei normaliais laikais tėvynėje. Šiam reikalui neturime nei praeities, nei literatūros⁴⁹.

Remiantis suvažiavimo kronikos teikiama informacija galima pabrėžti, jog rūpestį vėl kelė šeimų pastoracijos klausimas. Esminės problemos buvo šios: moterystės (santuokos) sakramento nesupratimas, susimetimo – dažno nelegalios santuokos sudarinėjimo problemos, ypač santuokos sudarymas mišriu tautiniu požiūriu. Remiantis šiais duomenimis numatyti šie pastoraciniai šios problemos sprendimo būdai: J. E. vysk. Brizgio brošiūros apie moterystę leidyba ir platinimas, tautinio delegato instrukcijos apie moterystės sakramento teikimą poreikis, stovyklų kapelionų aiškinimas pasauliečiams apie kanoniškas

⁴⁴ Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 98.

⁴⁵ Sielovados pastoracinės instrukcijos, Bendraraštis nr. 2.

⁴⁶ Sielovados pastoracinės instrukcijos, Bendraraštis nr. 6.

⁴⁷ „Religinis moralinis gyvenimas tremtyje“, *Auka* 1 (1947), 8.

⁴⁸ Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 87.

⁴⁹ Kronika „Bendroji pastoracija“, *Auka* 3 (1948), 91.

civilinių santuokų pasekmes. Taip pat aptarta bendroji šeimų-tikinčiųjų pastoracija bei noras išleisti vieną bendrą maldaknygę suaugusiems.

Tautinis delegatas Šv. Sosto nurodymu turi vyskupiškas galias Sutvirtinimo sakramento teikimui. Ketvirtajame bendraraštyje apibrėžiama, kad sakramento teikimą tautinis delegatas vykdo pats arba per savo pakviestą vyskupą⁵⁰. 1946 metais kan. Feliksui Kapočiui Sutvirtinimo sakramento teikime talkino vysk. Brizgys, vysk. Padolskis, latvių vysk. Urbšas ir vokiečių vyskupai. Buvo aplankytos 68 lietuvių kolonijos, sakramentą priėmė 653 lietuviai⁵¹. Sakramentų teikimo ir pasiruošimo sakramentams problematikabuvo svarstoma kunigų suvažiavimuose. Tautiniai kapelionai išreiškė jaunimo sąmoningo tikėjimo svarbą ir akcentavo, jog sakramento priėmimo pasirengimui „vien katekizmo pakartojimo neužtenka“⁵². Dėl duomenų trūkumo šiuo tyrimu negalima išskirti kokia buvo pasirengimo sakramentų priėmimui programa 1946–1949 metais Vakarų Europos lietuvių tarpe, galima daryti tik prielaidą, jog tai buvo ne tik kolonijų kapelionų organizuota veikla, o pasiruošimas vykdavo ir mokyklose tikybos pamokose, nes religiniu ugdymu rūpinosi Tautinės Delegatūros paskirtas mokyklų dekanas.

Kita kleboniškų migrantų kapeliono pareigų – rūpestis, jog pakrikštytųjų, santuokų, mirusiųjų ir kitos knygos būtų kruopščiai pildomos ir rūpestingai saugomos⁵³. Ši pareiga 1946–1950 metais tapo viena esminių kolonijų klebonų raštinės darbų, nes dauguma to metų karo pabėgėlių neturėjo dokumentų, kurie liudytų jų krikštą, sakramentinę santuoką. Kan. F. Kapočius šeštame bendraraštyje rašo, jog „dėl dabartinių sunkumų susisiekti su atitinkamomis Lietuvos įstaigomis lietuviai katalikai neteko savo turėtų metrikų <...> todėl nustatoma tvarka minėtiems asmenims pagelbėti“⁵⁴. Tokių metrikų pakaitalų vien 1946 metais buvo išduota 1843 vienetai⁵⁵. Tautinis delegatas išreiškė rūpestį tikinčiais, kurie dėl metrikų nuorašų neturėjimo negalėjo toliau gyventi sakramentinio gyvenimo, išsivijoje ši situacija ypatingai įtakos turėjo santuokos sakramento priėmimui.

1946 m. tautinis delegatas kartu su vysk. Brizgiu ir vysk. Padolskiu sutarė dėl pagrindinių Katalikiškos Akcijos atgaivinimo išsivijoje punktu, akcijos

⁵⁰ Sielovados pastoracinės instrukcijos, Bendraraštis nr. 4.

⁵¹ „Religinis moralinis gyvenimas tremtyje“, 7.

⁵² „Bendroji pastoracija“, 94.

⁵³ Kan. 535.

⁵⁴ Sielovados pastoracinės instrukcijos, Bedraraštis nr. 6.

⁵⁵ „Religinis moralinis gyvenimas tremtyje“, 4.

branduoliu buvo nutarta laikyti parapiją⁵⁶. Tautinis delegatas priėmė galutinį sprendimą ir 1947 metais patvirtino Katalikiškos Akcijos statutą, kurio vyriausiuoju vadovu tapo jis pats⁵⁷. Akcijos uždaviniai buvo šie: stiprinti krikščioniškąjį tarpusavio supratimą, kelti liturginę dvasią, gaivinti krikščioniškus papročius šeimoje, mokykloje ir visame tremtinių gyvenime, organizuoti ir teikti materialinę ir moralinę pagalbą skurstantiems ir kenčiantiems, kelti ir ugdyti viešąją dorovę⁵⁸. Lietuvių tremtinių katalikiškos akcijos scheme matyti ryškus tautinio delegato vaidmuo: jis tiesiogiai prižiūri ir koordinuoja organizacijų dvasios vadus ir stovyklų (lietuvių migrantų bendruomenių DP stovyklose – aut. p.) kapelionus, pats sudaro Studijų Centrą ir Akcijos Centrą⁵⁹. Akcijos branduolys buvo parapija, kurios veiklumui užtikrinti buvo išskirtos šios parapijos darbų gairės, skirtos pasauliečių veiklai parapijos ribose: plėsti krikščioniškąjį mokslą, palaikyti viešąjį padorumą, vykdyti labdarą, pagyvinti liturgiją, globoti vaikus, rūpintis parapijos medžiaginiu aprūpinimu⁶⁰. Kan. Felikso Kapočiaus kaip tautinio delegato vadovavimo metais parapijos bendruomenės žmonės bendrai suorganizavo tris katalikiškos akcijos programą atitinkančius darbus: lietuvių maldininkų piligrimystę į šventąją vietą Altotlinge, maldų akciją už tėvynę, prašymą pop. Pijui XII dėl maldos už Lietuvą dienos paskelbimo pasaulio bažnyčiose⁶¹. Katalikiška Akcija po savo skėčiu talpino ne tik konkrečią parapijos, bet ir organizacijų veiklas.

Suvokdamas pasauliečių apaštalavimo ir įsijungimo į bendruomenę svarbą kan. Kapočius atgaivino bažnytines brolijas ir skatino jų steigimąsi kiekvienoje lietuvių stovykloje⁶². Stipriausiai veikusios grupės išėivijoje buvo Gyvojo Rožančiaus ir Maldos Apaštalavimo. Ypatingą reikšmę F. Kapočius skyrė jaunimo organizacijų stiprinimui. Išėivijoje buvo atgaivinta ateitininkų veikla – 1947–1949 metais vyko 11 ateitininkų draugijos suvažiavimų, stovyklų, švenčių

⁵⁶ „Katalikų veikla“, *Auka* 1(1947), 12.

⁵⁷ Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 92.

⁵⁸ Autorių išskirta iš *Lietuvių tremtinių katalikiškos akcijos statuto*, in *Katalikiška Akcija* (Kirchheim-Teck. Šv. Sosto delegatūra lietuviams, 1947), 51–53.

⁵⁹ Schema tarp p. 52–53 (*Katalikiška Akcija*).

⁶⁰ Žr. Ten pat., 50–51.

⁶¹ Žr. Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 93.

⁶² 1946 m. rugpjūčio mėn. 24 d. bendraraščiu nr. 4 Tautinis delegatas atgaivino Gyvojo Rožančiaus, Maldos Apaštalavimo, Tretininkų, Vyrų Apaštalavimo, Šv. Jėzaus Širdies garbinimo, Šv. Marijos Fatimoje garbinimo brolijas ir būrelius (žr. LKI. LKSA. Bernatonio archyv. rinkinys. Byla: Sielovados pastoracinės instrukcijos ir kiti raštai 1947; Bedraraštis nr. 4).

ar kitokių renginių⁶³. Kai išėivijoje atsikūrė skautų organizacija, Tautinis delegatas rūpinosi, jog ji gautų religinį auklėjimą, rūpinosi kapelionų paskyrimu kiekvienam skautų padaliniiui⁶⁴. Katalikų Akcijos veikloje ypatingą reikšmę turėjo jaunimo pastoracija. Visą sielovadinį darbą su jaunimu buvo siūlyta planuoti trimis lygmenimis: a) individualios veiklos (dialogu ir santykiu grįsta pastoracine veikla su jaunimu); b) organizacinės veiklos (per jaunimo išsijungimą į skautų ar ateitininkų veiklą parapijoje, šios veiklos palaikymą, kryptingą vedimą); c) bendruomeninės veiklos (duodant jaunimo veiklai parapijoje pozityvią kryptį)⁶⁵. V. Paulauskas teigė, jog bendruomeninė jaunimo veikla organizuojama dvejomis priemonėmis: jaunimo pamaldomis ir jaunimo pasitarimais⁶⁶. Jaunimo sielovada buvo tiesiogiai susijusi su religiniu ugdymu mokyklose. Tautinė Delegatūra rūpinosi mokyklų kapelionų sielovada. 1946 m. rugpjūčio 27–29 dienomis Fuldoje buvo organizuotos aukštesniųjų mokyklų kunigų kapelionų studijų dienos, kuriose dalyvavo 40 kunigų ir katalikai pedagogai⁶⁷. Šis susitikimas atskleidė, jog religinis ugdymas mokyklose yra tiesiogiai susijęs ne tik su mokytojų kompetencija, tačiau ir turimomis darbo priemonėmis, šiuo atveju buvo ryškus religijos vadovėlių stygius.

Religinės spaudos trūkumas. Pats tautinis delegatas labai rūpinosi vieninga minties sklaida lietuviams kunigams. Jis leido bendraraščius, kurie buvo skirti kunigams. Juose talpino informaciją apie bažnytinę lietuvių stovyklų administraciją, sakramentų teikimą, pastoracijos tvarkymą ir kitus administracinius dalykus. Iš viso Tautinė Delegatūra išleido 33 535 įvairių raštų⁶⁸. Tautinis delegatas leido pastoracinius laiškus tikintiesiems ir pastoracines instrukcijas kunigams. Ypatinga reikšmę kan. Felikso Kapočiaus veikloje įnešė aštuonios pastoracinės instrukcijos, kurias papildė atitinkamos medžiagos

⁶³ Tautinis delegatas apsilankė moksleivių ateitininkų Reino konferencijoje, vykusioje 1947 m. gegužės 20–22 d., ateitininkų sendraugių sąjungos suvažiavime Augsburgėje 1948 m. balandžio 11–12 d., studentų ateitininkų Hohenšvangene stovykloje 1948 m. kovo 7 d., Augsburgio ateitininkų šventėje 1947 m. spalio 18–19 d., studentų ateitininkų šventėje Miunchene 1947 m. lapkričio 29 d., ateitininkų šventėje Švabijos Gmuinde 1949 m. vasario 16 d., ateitininkų studijų dienose Sēhaufe 1947 m. rugpjūčio 16–24 d., moksleivių ateitininkų šventėje Švabijos Gmiunde 1948 m. gegužės 16–17 d., studentų ateitininkų studijų savaitėje ir metinėje konferencijoje Garmiše 1949 m. vasario 20–kovo 1 d., studentų ateitininkų žiemos stovykloje Garmiše 1949 m. vasario 23–kovo 2 d., ateitininkų sendraugių suvažiavime Augsburgėje 1947 m. sausio 25–26 d. (žr. Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 88).

⁶⁴ Ten pat.

⁶⁵ V. Paulauskas, *Darbas su parapijos jaunimu*, in *Katalikiškoji Akcija* (Kirchheim-Teck. Šv. Sosto delegatūra lietuviams, 1947), 42.

⁶⁶ Žr. Ten pat. P. 42–43.

⁶⁷ Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 87.

⁶⁸ *Ibid.*, 88.

priedai⁶⁹. Šios pastoracinės instrukcijos buvo 1946 metais organizuotų tautinių dekanų ir visų lietuvių kunigų suvažiavimų nutarimų išraiška⁷⁰. Pastoracinėms instrukcijoms yra būdingos dvi kryptys: tautinių švenčių ir religinių švenčių šventimas bei išgyvenimas kolonijose kartu pateikiant konkrečias nuorodas ir instrukcijas kolonijų klebonams su papildoma medžiaga pamokslams, pamaldų tvarka, maldomis. Šios pastoracinės instrukcijos buvo skirtos novenos už tėvynę, rožančiaus mėnesio pamaldų vedimo, mokyklų kapelionų darbo moksleivių organizacijose, Kristaus Karaliaus šventės, Kūčių-Kalėdų-N. Metų ir Trijų Karalių švenčių, maldos tridienio Nepriklausomybės Šventei pasiruošti, Šv. Kazimiero šventės ir Pop. Pijaus XII vainikavimo metinių vedimui⁷¹. Kan. F. Kapočiaus pastoracinėse instrukcijose yra išryškintas pamaldumas atmetant politinį aspektą, net jeigu tai tik tautinė, o ne religinė šventė (pvz.: Vasario 16-osios tridienis – aut. p.). Instrukcijose vyrauja maldos svarbos tematika, antroje pastoracinėje instrukcijoje, skirtoje rožančiaus pamaldų vedimui kolonijose yra pateikiamas priedas, kuriame pateikiamos šios maldos: pirmadieniui – malda į Angelą Sargą, antradieniui – į vardo globėją, trečiadieniui – į šv. Juozapą, ketvirtadieniui – Į Eucharistinį Kristų, penktadieniui – į šv. Kryžių, šeštadieniui – į Aušros Vartų Mariją, į Pažaislio Mariją⁷². Kan. Kapočius ragina kolonijų klebonus atkreipti pasauliečių dėmesį į tai, „kad individualiniai ir bendruomeniniai šios maldos momentai, nors meldžiamasi kiekvienas atskirai, bet visi sudaro maldos bendruomenę ir gyvąją Bažnyčią^{73c}. Visuotinio kriterijus – visų tikinčiųjų priklausymas vienai Katalikų Bažnyčiai tautinio delegato instrukcijose išreiškiamas ir tuo, jog ypatingų švenčių metu yra raginama iškelti popiežiaus vėliavą⁷⁴. Kiekviena pastoracinė instrukcija ragina organizuoti pamaldas arba šv. Mišias artėjančių iškilnių proga. Vienu iš reikalavimų pamaldoms yra raginimas atlikti išpažintį, priimti išpažinties sakramentą. Iš kolonijų klebonų yra reikalaujama sudaryti pasauliečiams sąlygas atlikti išpažintį vakare arba iškilnių dienos ryte⁷⁵. Ši išpažinties svarba pastoracinėje instrukcijoje išreiškiama ne tik kaip sąmoningo tikinčiojo pareiga, bet taip pat kaip tautiečio paskatinimas eiti į kovą su piktu ir nuodėme, išmelsti nepriklausomybės (savo

⁶⁹ Žr. Sielovados pastoracinės instrukcijos.

⁷⁰ 1946 gegužės 7 d. vyko tautinių dekanų suvažiavimas Wiesbadene, birželio 4–6 d. visų kunigų suvažiavimas Hanau (žr. „Religinis moralinis gyvenimas tremtyje“, *Auka* 1 (1947), 7).

⁷¹ Žr. Sielovados pastoracinės instrukcijos.

⁷² Žr. Sielovados pastoracinės instrukcijos, Pastoracinė instrukcija Nr. 2.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Ten pat., 4.

⁷⁵ Instrukcijoje nurodoma: „prieš šv. Mišias sudaryti sąlygas atlikti išpažintį“ (žr. Sielovados pastoracinės instrukcijos, Pastoracinė instrukcija Nr. 4).

tautai – aut.p.) malonę. Ypatingų progų, kurių šventimas aprašomas kan. Kapočiaus pastoracinėse instrukcijose, metu raginama tikinčiuosius ateiti prie altoriaus pasirengus dalyvauti sąmoningai, priimant Švč. Sakramentą. Pastoracinėse instrukcijose yra nurodomos temos galimiems pamokslams, pvz.: Novenos maldų už tėvynę rugsėjo 8 proga pateikiamos tokios pamokslėlių temos: permaldavimų reikmė tautų gyvenime, kančia kaip permaldavimo aktas, malda kaip permaldavimo aktas⁷⁶. Prieduose yra pridedami tekstai arba tekstų ištraukos, padedantys pasirengti pamokslui. Faktą, kad homilijų rengimas kolonijų klebonams buvo nelengvas uždavins, liudija ir straipsnis apie kunigų rūpesčius tremtyje „<...> jūs palietėt pamokslų sritį. Tai sunkiausias klausimas kunigo tremtyje⁷⁷“. Tai, kad tikintieji ir kolonijų kapelionai įgyvendino tautinio delegato siunčiamas pastoracines instrukcijas atsispindi žurnalo „Auka“ kronikos skiltyje: Itzehoe, Ausburgo, Kielo, Rothenburgo, Ansbacho, Kempteno, Lanshuto, Hamburgo lietuviai aprašo savo įspūdžius iš Vasario 16-osios tridienio šventimo kolonijose, aprašomi gegužės mėnesio pamaldų atgarsiai⁷⁸. Tačiau kan. Feliksas Kapočius suprato religinės spaudos ir raštų daromą reikšmę ne tik savo bendradarbiams, bet ir visiems lietuviams tremtyje. Jo potvarkiu Tautinės Delegatūros spaudos skyriui vadovavo kun. Stasys Yla. Beveik visi religiniai leidiniai buvo nukreipti į kunigų, šeimų ir jaunimo sielovadą. Buvo išleistos 5 aktualiems šeimoms klausimams skirtos brošiūros, tačiau daugiausia knygų skirta buvo jauniui: leidžiami vadovėliai bei religinio-dorovinio turinio darbai. Iš viso spaudos skyrius išleido 24 leidinius⁷⁹.

Pastoracinis Tautinės Delegatūros modelis

„Pastoraciniai modeliai yra skirstomi pagal sielovados pobūdį: vieni iš jų naudojami suaugusiųjų sielovadoje, kiti – paauglių sielovadoje. Jų yra nemažai. Pagrindiniai, t. y. žymesni, pastoraciniai modeliai, kurie dažniau taikomi suaugusiesiems, yra trys: LIMEX, tripolis ir keturpolis⁸⁰. Vienas iš naujesnių yra Didiero Pollefeyt įvardintas, Lietuvoje plačiau dr. A. Vasiliauskaitės išgrynintas pastoracinis hermeneutinis-bendravimo modelis (žr. 2 pav.), kuris praplečia

⁷⁶ *Sielovadinės pastoracinės instrukcijos*, 1.

⁷⁷ „Idealas ir Tikrovė. Iš kunigo rūpesčių tremtyje“, *Auka* 1 (1947), 27.

⁷⁸ *16tos Vasario Tridienis stovyklose*, in *Auka* 1 (1947), 63–64.

⁷⁹ Blažytė, „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose“, 87.

⁸⁰ Daugiau žr. pastoracinius modelius (*Aušra Vasiliauskaitė*, „Kauno seserų benediktinių vienuolyno pastoraciniai modeliai XX a. pab.– XXI a. pr.“, (magistro darbas, VDU, 2010), 47–51).

tarpusavio santykio (angl. *correlation*) modeli⁸¹. Išeivių sielovadoje tinkamiausiu pastoraciniu modeliu galima laikyti hermeneutinį bendravimo modelį, kadangi jis remiasi asmeniu ir santykiu. Remiantis migrantų sielovados *magna charta* dokumentu būtent šioje sielovados kryptyje pagrindinis dėmesys yra kreipiamas į asmenį, t. y. **sielovadininką**, ir asmenį, kuriam ši sielovada yra skirta, t. y. **išeivį**. Tarp jų yra kuriamas santykis tiek su tautinės parapijos vedliu – klebonu, tiek misijinėje sielovadoje su misionieriumi įgyvendinant tikslą – patenkinti asmens dvasinius poreikius išeivijoje.⁸² Šio modelio sielovadininkas yra *hermeneutas*, todėl pirmasis svarbus šio modelio aspektas yra būtent hermeneutinis, remiantis juo ugdytojas ateina ne kaip mokytojas, bet kaip liudytojas, ne vien informacijos pateikėjas, bet dalydamasis, pasiryžęs mokytis iš kitų patirties⁸³.

Šis modelis yra atviras, turintis daug reikšmių, tiek išoriškai, tiek viduje yra daugiasluoksnis <...>, kalbantis apie tarpreliginį dialogą, asmeninius iššūkius, utopišką tiesos koncepciją, kuri susijusi su kiekvieno asmens suvokimu ir samprata, ne atmetant, bet per dialogą kartu surandant tiesą, tačiau nepaneigiant krikščioniškų tiesų ir kt., atsisakant reliatyvizmo ir fundamentalizmo, kuris trukdo bendrauti ir užkerta kelią pažinimui.⁸⁴

Kitas svarbus aspektas migrantų sielovadoje – dialogiškumas, t. y. bendravimo – komunikacijos – aspektas. „Pasitelkiant komunikaciją, šis modelis tampa mokymosi vieniems iš kitų procesu, kai kito asmeninė perspektyva priimama bendradarbiaujant ir kuriant bendruomeninius santykius⁸⁵“. Dialogiškumas kaip esminė migracijos pastoracijos komponento dalis yra išryškinaamas teoriniu pagrindu⁸⁶. Praktiniame lygmenyje dialogiškumas kaip svarbus komponentas pagrindžiamas tuo, jog nuo pat lietuvių emigracijos pradžios buvo siekiama tarpusavio bendravimo lietuvių gretose, šio siekio išdava yra lietuviškų bendruomenių ar parapijų kūrimosi banga *grynorių* lietuvių emigrantų kartoje⁸⁷.

⁸¹ Daugiau apie tarpusavio santykio ir kitus pastoracinius modelius žr. Vasiliauskaitė, *Benediktinių vienuolyno pastoraciniai modeliai*, 47–51.

⁸² „Exsul Familia Nazarethana 35“, *Papal Encyclicals online*, žiūrėta 2018 04 03, <http://www.papalencyclicals.net/pius12/p12exsul.htm>.

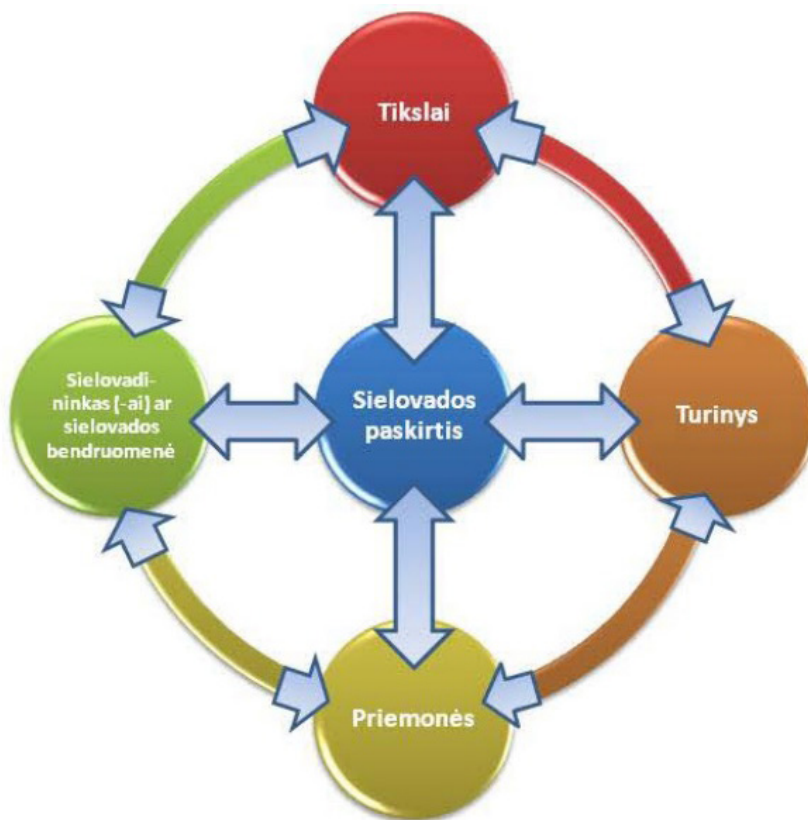
⁸³ Plg. Vasiliauskaitė, „Kauno seserų benediktinių vienuolyno pastoraciniai modeliai“, 49.

⁸⁴ Ten pat. P. 48.

⁸⁵ Ten pat. P. 49.

⁸⁶ Daugiau žr. Castillo, *A Theology of Migration*.

⁸⁷ Žr. Vitkuvienė, „Pauliaus Baltakio pastoracinės veiklos modelis“, 37.

2 pav. Pastoracinio hermeneutinio bendravimo modelio schema

Instituciniame lygmenyje Tautinė Delegatūra ir pačio tautinio delegato vykdyta veikla vadovavosi modeliu *ganytojas-kaimenė*, tačiau kolonijose vykdytą pastoraciją remiantis tam tikrais elementais teoriškai galima pritaikyti pastoracinio hermeneutinio bendravimo modeliui. 1945–1949 metais lietuvių kolonijų vykdytos pastoracijos paskirtis – visi Vakarų Europoje (atskiroje kolonijoje) gyvenantys lietuviai išeiviai katalikai. Kadangi migrantų sielovada buvo organizuojama dialogiškumo principu, ji buvo skirta konkreitiems asmenims, kurių sudėtyje buvo šeimos, jaunimas, vaikai, be migracijos ir kitas ribines aplinkybes patyrę žmonės (pvz.: netekekusieji šeimos ar išsiskyrusieji), kuriems reikalinga jų poreikiams pritaikyta sielovada. Esminis šio pastoracinio modelio tikslas siejamas su visuotiniu Bažnyčios tikslu – „skelbti visiems žmonėms Jėzaus Kristaus išganomąją Naujieną.“⁸⁸ Tačiau artimasis arba vietinis

⁸⁸ Kauno arkivyskupijos II Sinodo nutarimai. Kauno arkivyskupija, 2008. 1. 41.

tikslas – lietuvių išeivių katalikų dvasinių poreikių patenkinimas kolonijoje ir nuolatinės – tęstinės sielovados išsaugojimas migracijoje. 1945–1949 metų Vakarų Europos lietuvių išeivių kolonijose vykdomos sielovados turinys labiausiai buvo nukreiptas į: a) evangelizaciją, paremtą tikėjimo liudijimu savo gyvenimu; b) katechezę, per konkrečias rengimo sakramentams programas; c) religinį ugdymą, per susibūrimą į jaunimo, šeimų bendruomenes ir nuolatinį tikėjimo gyvenimo palaikymą kolonijose. Sielovadininkas tuometinėje lietuvių išeivių sielovadoje nebuvo suprantamas tik kaip kunigas ar dvasininkas, į sielovados darbą buvo įtraukti ir pasauliečiai. Katalikų Akcijos apibrėžtoje parapijos, t. y. kolonijos, veikimo schemoje buvo išryškinti sielovadininkai ir priemonės, kuriomis remiantis jie veikia atliepdami į 4 esmines veikimo sritis tuometinėje išeivių sielovadoje⁸⁹. Išskiriamos esminės keturios sritys: 1) krikščioniškas mokslas; 2) krikščioniškas kultas, t. y. liturgija; 3) krikščioniška tvarka (administracija); 4) krikščioniška labdara (*caritas*). Priemonės ir būdai kaip organizuojama veikla pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė. Parapijinio veikimo schema

Kunigo veikimo priemonės ir būdai	Veikimo sritys	Pasauliečių veikimo priemonės ir būdai
Pamokslų rengimas, katekizacija, konferencijos, rekolekcijos, misijos	Krikščioniškas mokslas	Paskaitos, kursai, Ssudijų dienos, akademijos, spauda, literatūra
Pamaldų parengimas, ministrantų ir bažnytinių tarnų parengimas, rūpestis liturginiais rūbais ir rakandais	Krikščioniškas kultas	Giedojimas, altorių puošimas, bažnyčios dekoravimas, kryžių statymas
Metrikų knygos, interesantų priėmimas, informacijos pateikimas, Bažnyčios tarnų aprūpinimas	Krikščioniška tvarka	Pagalba parapijos raštinei, talka rinkliavose, remontuose
Našlaičių, senelių, ligonių dvasinė globa, lankymas, patarnavimas	Krikščioniška labdara	Našlaičių, senelių, ligonių globojimas, slaugymas, aprūpinimas, pagalba darbu, labdaros teikimas

⁸⁹ Daugiau žr. *Katalikiška Akcija*, 16–17.

Remiantis šia lietuvių išėivių organizuota veikla galima teigti, jog parapija yra funkcionuojanti, kai joje vyrauja iš sąmoningo mokymo supratimo kilęs *krikščioniškas mąstymas, krikščioniškoji meilė*, išreiškiamakonkrečiais karitatyviniais darbais, *krikščioniška tvarka*, parapijoje vertinama tinkamu valdymu ir gėrybių administravimu, *krikščioniškasis charakteris*, kuris matomas tikinčiųjų, lietuvių išėivių katalikų gyvenimo stiliumi. Antrame skyriuje aprašyta Tautinės Delegatūros sielovadinė veikla ir trečiame skyriuje išskirtas sielovados modelis gali būti vertinami pagal dr. A. Vasiliauskaitės ir I. Vitkuvienės pateiktą migrantų sielovados kriterijų lentelę⁹⁰:

a) *migrantų sielovados struktūrizavimas* įgyvendinamas remiantis kan. Felikso Kapočiaus sukurta Tautinės Delegatūros veiklos schema. Tautinio delegato sielovados struktūrizavimas gali būti plačiau tirtas remiantis jo bendraraščių ir pastoracinių instrukcijų pateikiamais duomenimis.

b) *sielovados organizavimas dvasininkų, pasauliečių, pašvęstojo gyvenimo atstovų lygmeniu*. Remiantis lentele nr. 1 ir archyvinio rinkinio pateikiamais duomenimis akivaizdu, jog į sielovadinį darbą išėivių kolonijose, religinės spaudos leidybą ir platinimą aktyviai įtraukti pasauliečiai, o migracijoje atsidūrę pašvęstojo gyvenimo žmonės prisidėjo prie Tautinės Delegatūros veiklos savo išgalėmis.

c) *nuolatinės tikinčiųjų pastoracijos užtikrinimas*, vykdomas nuolatinio – tęstiniu sielovados kaip parapijinės sielovados, nors neturint parapijos statuso, užtikrinimu kiekvienoje išėivių kolonijoje Vakarų Europoje, už kurios sielovadinių uždavinių įgyvendinimą atsakingas tautinio delegato paskirtas kolonijos klebonas.

d) *visuotinumо kriterijaus nebuvimas*. Kiekvienoje kolonijoje atliekama atskira sielovadinio poreikio analizė, kurios rezultatai išryškina sielovados paskirtį ir priemones, kurios įgyvendinamos remiantis bendrais migrantų sielovados principais: dialogiškumu, kontekstualumu bei asmens centriškumu.

Išvados

1946 metų sausio mėn. įkurta Lietuvių Tautinė Delegatūra kaip pastoracinis vietas buvo pop. Pijaus XII reakcija į didelius migrantų srautus po II pasaulinio

⁹⁰ Pateikta straipsnyje: Aušra Vasiliauskaitė ir Indrė Vitkuvienė, „Esminės migrantų sielovados ypatybės ir jų įgyvendinimo būdai lietuvių išėivių katalikų sielovadoje 1945–1984 metais“, *SOTER* 59 (87) (2016), 47–63.

karo ir rūpestis šių asmenų dvasinių poreikių patenkinimu. Lietuvių tautiniu delegatu paskirtas kan. Feliksas Kapočius suorganizavo pastoracijos struktūrą remdamasis modeliu *ganytojas-avidė*. Šv. Sosto raštu delegatui buvo suteiktos išskirtinės teisės ir pareigos, daugeliu atvejų prilygstančios vyskupiškoms, apibrėžta teritorija ir asmenis apimanti *lietuviškoji vyskupija*. Jos pastoracinė struktūra yra analogija vyskupo pastoracijai, nes veikiama pasitelkiant tautinius dekanus ir tautinius kapelionus. Išskirtinumu laikomas mokyklų kapelionų vieneto įsteigimas, parodoantis didelę Tautinės Delegatūros įtaką religiniam ugdymui.

Lietuvių išeivių pastoracijos pobūdžiui 1946–1949 metais darė įtaką to meto sąlygos ir aplinkybės. Pastoracinė veikla buvo tiesiogiai susijusi su keliaimais pastoraciniais iššūkiais ir problemomis išeivijoje, svarbiausi buvo didelė migrantų aprėptis, tiek kiekybiniu, tiek skirtingumo (socialinių sluoksnių, amžiaus skirtumo) aspektais bei jokios pastoracinės struktūros nebuvimas, tuo pačiu ir nuolatinės tikinčiųjų pastoracijos stygius. Atliepiant į tai tautinis delegatas organizavo ne tik pastoracinę struktūrą, bet rūpinosi ir kunigų aprūpinimu, skyrimu DP stovykloms bei jų migracijos klausimu. Katalikiškos Akcijos atgaivinimas išeivijoje tapo parapijinės sielovados pamatu, parapijose buvo atgaivintos brolijos (Gyvojo Rožančiaus, Maldos Apaštalavimo) bei jaunimo organizacijos (skautai, ateitininkai). Ypatingas dėmesys tiek tautinių dekanų suvažiavimuose, tiek parapijos veiklos išeivijoje apsibrėžime buvo skiriamas šeimų ir jaunimo sielovados klausimams. Pastoracija ir religinės spaudos leidyba buvo dvi viena kitą papildančios veiklos kryptys, leidyba sielovadiniam kapelionų darbe tapo pagelbėjančia priemone.

Pastoracinis lietuvių išeivių sielovados modelis 1946–1949 metais yra modeliuojamas remiantis pastoraciniu hermeneutiniu bendravimo modeliu, nes a) migrantų sielovada yra tiesiogiai nukreipta į asmenį; b) sielovadininkas eina kaip *hermeneutas*; c) išryškinamas *kontekstinis* aspektas. Modelyje išskirtos priemonės ir tikslai atitinka vėlesniais metais migrantų sielovadoje keltus kriterijus: migrantų sielovados struktūrizavimą, sielovados organizavimą dvasininkų, pasauliečių, pašvęstojo gyvenimo atstovų lygmenyse, nuolatinės tikinčiųjų pastoracijos užtikrinimą, migrantų dienos minėjimą, visuotinumą kriterijaus nebuvimą. Dėl šių priežasčių straipsnyje keliama hipotezė, esą tautinio delegato pradėta kurti pastoracinė struktūra ir modelis tapo pagrindu, kuriuo remiantis vėliau buvo organizuota lietuvių išeivių pastoracija Vakarų Europoje, yra pagrįsta.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. *Auka: biuletenis kunigams: sielovados žurnalas*. 1947. Nr. 1. 1948. Nr. 3.; 1949. Nr. 4. Kirchheim-Tech, Šv. Sosto delegatūra.
2. Bartusevičius, V. *Lietuviai DP stovyklose Vokietijoje: 1945–1951*. Vilnius: Versus aureus, 2012.
3. Blažytė, J., „Religinis lietuvių gyvenimas DP stovyklose 1945–1950 m.“ *OIKOS: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 1 (5), (2008), 83–103.
4. Castillo Guerra, J. C. *A Theology of Migration: toward an intercultural methodology: A Promised Land, A Perilous Journey: Theological Perspectives on Migration*. Notre Dame Press. 2008. 243–270.
5. Dapkutė D., Celešiūtė I., Jovaišienė D., ir K. Ūsaitė. *Lietuviai pasaulyje: tautinio identiteto išsaugojimas emigracijoje: kolektyvinė monografija*. Klaipėda, 2012.
6. „Exul Familia Nazarethana 35“. *Papal Encyclicals online*. <http://www.papalencyclicals.net/pius12/p12exsul.htm>.
7. Gudonis, J., „Vatikano Tautinės delegatūros vadmuo“. *Aidai* 26, (1949).
8. *Kanonų teisės kodeksas: Codex Iuris Canonici*. Vilnius: Katalikų Pasaulio leidiniai, 2012.
9. Kapočius, Feliksas. *Lietuvių enciklopedija*. X tomas. Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1957.
10. *Katalikiškoji Akcija*. Kirchheim-Teck: Šv. Sosto delegatūra lietuviams, 1947.
11. *Kauno arkivyskupijos II Sinodo nutarimai*. Kauno arkivyskupija, 2008.
12. Lietuvos kultūros instituto, Lietuvių Katalikų Sielovados Archyvo, Tėv. Alfonso Bernatonio archyvinio rinkinio medžiaga. Vokietija: Hüttenfeld-Lampertheim.
13. „Pasikalbėjimai su Vatikano misijos atstovu“. *Žiburiai* 11, (1945 12 15).
14. Pavalkis, V., „Vatikano misija pokarinėje Vokietijoje“. *Aidai* 8, (1979).
15. Pijus XII. „Apaštalinė konstitucija *Exsul Familia Nazarethana*“. http://w2.vatican.va/content/pius-xii/la/apost_constitutions/documents/hf_p-xii_apc_19520801_exsul-familia.html.
16. Sielovados pastoracinės instrukcijos ir kiti raštai 1947. Bernatonio archyv. rinkinys. LKI. LKSA. Bendraraštis nr. 1.
17. „Šv. Tėvas džiaugiasi lietuvių delegato darbais“. *Naujasis gyvenimas* 16 (1946 10 15).
18. Vasiliauskaitė, Aušra. „Kauno seserų benediktinių vienuolyno pastoraciniai modeliai XX a. pab. – XXI a. pr.“ Magistro darbas, VDU, 2010.
19. Vasiliauskaitė, Aušra ir Vitkuvienė, Indrė, „Esminės migrantų sielovados ypatybės ir jų įgyvendinimo būdai lietuvių išėivių katalikų sielovadoje 1945–1984 metais“. *SOTER* 59 (87), (2016): 47–63.
20. Vasiliauskaitė, Aušra. „Pastoracinio hermeneutinio-bendravimo modelio pritaikomumo galimybės Benediktinių bendruomenės (Kauno, Otwock'o (Otwock) ir Alexanderdorf'o (Alexanderdorf) tylos pastoracijos kontekste“. Daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo Universitetas, 2014.
21. Vitkuvienė, Indrė. „Lietuvių išėivių katalikų vyskupo Pauliaus Antano Baltakio OFM pastoracinės veiklos modelis“. Magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2016.
22. Wyman, M. *DP: Europe's Displaced Persons, 1945–1991*. London and Toronto, 1998.

Gauta: 2018 05 18

Parengta spaudai: 2018 06 21

Indrė VITKUVIENĖ, Kęstutis ŽEMAITIS

THE MODEL OF PASTORAL CARE FOR LITHUANIAN EMIGRANTS IN WESTERN EUROPE IN 1946–1949

S u m m a r y

After the Second World War, around 60 thousand war refugees left Lithuania and settled in Western Europe, mostly in Germany and Austria. The Apostolic Throne, not holding itself aloof from this movement of people, set up the *Pontificia Commissione di Assistenza* in 1944 with the aim of organizing pastoral care for refugees operating under the supervision of a national delegate appointed by the Vatican mission. Parson Feliksas Kapočius was elected as the Lithuanian Delegate for Migration Affairs and he created a structure for the implementation of tasks of the Lithuanian National Delegation through national deans and colony parsons, thus ensuring permanent pastoral care for Catholic migrants in DP (Displaced Persons) camps.

The hypothesis of this paper is that it was the national delegate who started the creation of a pastoral structure and the model became the basis on which pastoral care for Lithuanian emigrants was later organized in Western Europe. As pastoral care for migrants does not have universality criterion and context analysis is important in each case, this study discusses pastoral challenges that dominated among Lithuanian emigrants from 1945 to 1949 in more detail: a) large migrants' coverage and movement; b) the issue of priests – chaplains, concerning the support of priests, relations with local church community, problems of migration and appointment of priests (incardination); c) permanent problems of believers' pastoral care: lack of spiritual escort – lack of recollections, lack of involvement of lay people in church community, lack of religious awareness; d) the sacrament of marriage and pastoral care for families, including organization of the process of preparation for adoption of sacraments; e) lack of religious literature and literature in Lithuanian language.

Taking into account pastoral challenges as a context, the model of pastoral care for Lithuanian emigrants is theoretically modeled on the basis of the structure of pastoral hermeneutical communication model. The components of pastoral model are named and described in more detail: aim, content, purpose, pastor, measures for Lithuanian Catholic migrants in the context of pastoral care. The hypothesis of the work is substantiated, because the model represents the predominant pastoral care among the Lithuanian migrants in 1946–1949, which implements the goals and tasks of pastoral care for migrants raised in Catholic Church documents in later years.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: migrantų sielovada, lietuvių išveivių pastoracija, Tautinė Delegatūra, išveivija 1945–1949 metais.

KEY WORDS: pastoral care for migrants, pastoral care for Lithuanian emigrants, Delegate for migration affairs, emigration in 1945–1949.

Indrė VITKUVIENĖ – Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto doktorantė. Moksliniai interesai: pastoracijos istorija, migracijos teologija, migrantų sielovada, Katalikų Bažnyčios istorija. El. paštas: vitkuviene@yahoo.com.

Indrė VITKUVIENĖ – PhD student (theology) at Vytautas Magnus University. Fields of interest: history of pastoral care, theology of migration, pastoral care for migrants, history of Catholic Church. E-mail: vitkuviene@yahoo.com.

Kęstutis ŽEMAITIS – kanauninkas, teologijos mokslų daktaras, Katalikų teologijos fakulteto Vytauto Didžiojo universitete profesorius. Tyrimų sritis: Lietuvos Katalikų Bažnyčios socialinė veikla 1918–1940 m. El. paštas: kestutis.zemaitis@gmail.com.

Kęstutis ŽEMAITIS – Canon, Doctor of Theology, Professor at the Faculty of Catholic Theology of Vytautas Magnus University. Fields of research: social activities of Lithuanian Catholic Church in 1918–1940. E-mail: kestutis.zemaitis@gmail.com.